

TEATRUL DE PĂPUȘI ÎNTRE ARTĂ ȘI DIVERTISMENT

Răspunsul meu subiectiv la această întrebare provine din propria mea experiență ca păpușar în cadrul Companiilor de teatru Great Small Works și Bread and Puppet Theater, ca istoric al istoriei păpușilor din SUA, director al Ballard Institute and Museum of Puppetry din cadrul Universității din Connecticut și profesor în cadrul Puppet Arts Program, și ca scriitor/editor la revista *Puppetry International*. Păpușăria contemporană din SUA include o serie de tipuri diferite de păpuși, forme de povestire și, mai presus de toate, obiective și contexte de spectacol. Aceste aspecte ale păpușăriei americane continuă tradițiile modernismului de la începutul secolului al XX-lea și se organizează în jurul a două obiective distincte și adesea suprapuse: teatrul de păpuși ca formă de artă de sine stătătoare și ca formă populară de divertisment și educație. În 1912, după secole de spectacole comerciale de păpuși în stil european, pe continentul nord-american, Ellen Van Volkenburg a decis să folosească păpușa ca formă de „teatru de artă” modern, la Chicago, adăugând o nouă tradiție la practica americană a păpușăriei ca profesie pur comercială.

Teatrul de păpuși ca teatru de artă

La începutul secolului al XXI-lea, obiectivele teatrului de păpuși s-au dezvoltat în variante specifice și uneori suprapuse. Tradiția modernistă a teatrului de păpuși de artă îi include pe moștenitorii performance-ului de avangardă din anii '60 și ai performance-ului de la mijlocul anilor '70 și '80. Axată pe spectacolul live și interesată de vechile tradiții ale păpușăriei, dar și de noile tehnologii, arta teatrului de păpuși din SUA este încurajată de existența festivalurilor și a companiilor de păpuși sau a teatrelor de profil din diferite orașe și localități din întreaga țară.

Teatrul Bread and Puppet, în vârstă de 60 de ani – ale cărui legături cu cultura „Happenings” din anii '60 din New York, cu arta spectacolului și activismul politic sunt directe – a influențat multe companii din țară. Există comunități puternice de teatru de artă ale păpușarilor în New York (printre care Basil Twist, Theodora Skipitares, Hamid Rahmanian, Ralph Lee's Mettawee Theater, Ping Chong, Chinese Theatre Works și Great Small Works); Chicago (Manual Cinema, Festivalul Internațional de Teatru de Păpuși din Chica-

go); Baltimore (Black Cherry Theater, String Theory Theater); Boston (Puppet Showplace Theater); Minneapolis (In the Heart of the Beast Puppet Theater, Open Eye Theatre, BareBones Puppets); Los Angeles (Automata Theater, Paul Zaloom, Marsian De Lellis); San Francisco (Larry Reed's ShadowLight Productions); Carolina de Nord (Paperhand Puppet Intervention); și Atlanta (Center for Puppetry Arts). În insula Puerto Rico teatrul de marionete este înfloritor, prin companii precum: Agua, Sol y Sereno, Poncili Creación; Papel Machete și Y No Había Luz.

În același timp, regizorul iraniano-american Hamid Rahmanian a regizat spectaculoase producții teatru de umbre la scară largă, cum ar fi *Song of the North*; fiica lui Jim Henson, Heather, a creat producții axate pe teme stringente, de exemplu pe teme legate de ecologie, în care a implicat scriitori, muzicieni și păpușari nativi americani, cum ar fi *Ajijaak on Turtle Island*, cu compania sa IBEX Puppetry. De asemenea, în ultimul deceniu, activitatea păpușarilor de culoare din întreaga țară (cum ar fi Tarish Pipkins, Nehpriei Amenii, Paulette Richards și String Theory Theater) a început să fie recunoscută de colegii lor, majoritar albi. Tehnicile teatrului de păpuși contemporan din SUA includ mânuirea directă în stil Bunraku, marionete cu tijă, teatru de obiecte, teatru de umbre, marionete gigantice, crankies (o formă populară de story telling cu pictograme înfășurate pe două bobine și încărcate într-o cutie care are un ecran, n.t.), cantastorias (spectacole cu imagini) și combinații ale acestor forme, alături de dans, muzică și poezie. Păpușile tradiționale cu fire, cea mai populară formă de păpuși din SUA la începutul secolului al XX-lea, sunt acum doar o tehnică printre multe altele.

Alte aspecte ale teatrului de artă cu păpuși includ mișcarea populară Puppet Slam, o rețea națională de peste 35 de spectacole de varietăți în direct (sau, în timpul pandemiei, online) care prezintă piese de păpuși „scurte” cu unul, doi, trei sau mai mulți păpușari, axate pe conținut, pentru „adulți” mai degrabă decât pentru copii. Acestea sunt adesea spectacole amuzante, „experimentale”, pe scene mici și intime, și sunt susținute financiar de rețeaua Puppet Slam Network, creată de Heather Henson.

Teatrul de păpuși și activismul politic

Teatrul de păpuși a avut întotdeauna legături cu activismul politic, o abordare susținută în SUA începând cu anii '60 de către foarte influentul Bread and Puppet Theater și practică în prezent de companii de marionete și activiști din întreaga țară, printre care David Solnit, din San Francisco, și grupul ecologist Extinction Rebellion. Continuând tradiții vechi de secole, americani de toate convingerile politice își aduc în mod obișnuit propriile păpuși, măști și figuri gigantice la mitingurile și demonstrațiile publice pentru a-și sublinia convingerile.

Teatrul de păpuși și comunitatea

În SUA, păpușile joacă, de asemenea, un rol în cadrul unor spectacole anuale, comunitare, cum ar fi Festivalul Burning Man, care durează o săptămână în deșertul Nevada; parada Macy's de Ziua Recunoștinței din New York; parada și sărbătoarea de 1 Mai create de In the Heart of the Beast Mask and Puppet Theater din Minneapolis; spectacolele anuale în aer liber ale Paperhand Puppet Intervention din Chapel Hill, Carolina de Nord și spectacolele de vară ale Bread and Puppet Theater din zona rurală Glover, Vermont.

Păpuși pe Broadway, la televiziune și în filme

Un domeniu extrem de puternic în SUA este cel al păpușilor „profesionale” din filme și televiziune, care reflectă influența de lungă durată a tehnicilor dezvoltate de Jim Henson și colegii săi începând cu anii 1950, precum și inovațiile continue în domeniul efectelor speciale pentru film. În plus, de la succesul revelator al producției *Regele Leu*, realizată de Julie Taymor în 1997, marionetele s-au impus ca o caracteristică permanentă a spectacolelor și operelor de pe Broadway.

Păpușile pe mână și cu tijă, sculptate în pânză, pe care Jim Henson le-a inițiat la mijlocul anilor 1950 pentru a lucra cu tehnologia de televiziune și film, domină acum acest domeniu. Moștenirea lui Henson continuă să se vadă în *Sesame Street*, în noile versiuni ale filmelor *Muppets*, în spectacolele live *Puppet Up!* ale lui Brian Henson și în sprijinul financiar acordat de Fundația Jim Henson pentru noi producții de marionete. Studiourile pentru construcția de păpuși, cum ar fi Monkey Boys, Laika Studios, Stoopid Buddy Stoodios, Michael Curry Design și Animax Designs, toate acestea creează figurine pentru producții de televiziune, publicitate și personaje mascote live-action pentru parcuri tematice, echipe sportive și corporații, adesea după modelul abordării lui Henson.

În prezent, păpușile apar adesea în producțiile de teatru de pe Broadway și în cele din teatrele regionale, mai degrabă ca o completare neobișnuită și atrăgătoare a activității actorilor, dansatorilor și cântăreților, decât ca punct central al spectacolului. *Little Shop of Horrors*, *Avenue Q*, *War Horse* și *The Life of Pi*, toate prezintă păpuși în acest mod; trebuie remarcat faptul că majoritatea acestor producții implică păpuși cu mânuire

directă cu influențe Bunraku, în care mânuirii se află la vederea publicului, nu sunt ascunși în spatele unui paravan. Păpușarul Basil Twist este, de asemenea, celebru în lumea teatrului profesionist, odată cu succesul producției sale *Symphonie Fantastique*, din 1998; lucrările sale apar în producții de pe Broadway precum *Familia Addams*, dar și în versiunile sale după clasici, precum *Petrushka* și *Ritualul primăverii* de Stravinski.

În special în Los Angeles, păpușile joacă un rol central în producția de film, suprapunându-se adesea cu „efectele speciale” ca și crearea de obiecte performante pentru acest mediu. Inovațiile continue în tehnologia informatică (o formă înrudită de performanță a obiectelor) sunt adesea contracarate de conștientizarea faptului că marionetele reale pot avea un efect dramatic mai puternic decât imaginile digitale.

Educație și formare

Formarea tinerilor păpușari din SUA se realizează în mare parte prin ateliere și programe de ucenicie. Conferința Națională anuală de Păpuși, care durează două săptămâni și are loc la Eugene O'Neill Theater Center din Connecticut, oferă cursuri și ateliere de lucru; teatre și companii independente, cum ar fi Bread and Puppet Theater și Paperhand Puppet Intervention, oferă stagii de vară în domeniul construcției și mânuirii. Puppet Arts Program de la Universitatea din Connecticut oferă o diplomă de licență de patru ani în păpușărie și o diplomă de trei ani pentru absolvenții de master; singurul program pentru păpuși la nivel de colegiu este cel de la Universitatea West Virginia, care se concentrează pe formarea de artiști care vor face teatru pentru copii și de păpuși ca formă de educație. În plus, cursuri individuale sunt oferite la Pratt Institute și CUNY Graduate Center din New York, la Northwestern University din Chicago și la California Institute of the Arts din Los Angeles. Cercetătorii conectați la astfel de programe au contribuit ei înșiși la dezvoltarea unui corp activ de studii teoretice despre teatrul de păpuși, prin numeroase publicații, inclusiv *The Routledge Companion to Puppetry and Material Performance*.

Printre muzeele de păpuși din SUA se numără Center for Puppetry Arts din Atlanta, Northwest Puppet Center din Seattle, Washington, și Ballard Institute and Museum of Puppetry de la Universitatea din Connecticut. Festivaluri precum Festivalul Internațional de Teatru de Păpuși din Chicago și Festivalul Puppet Fringe din New York au loc în mod regulat, iar organizația *Puppeteers of America* produce festivaluri regionale și naționale.

Spre deosebire de Canada și de multe țări europene, SUA nu oferă un sprijin guvernamental constant pentru arte, deci nici pentru teatrul de păpuși, astfel încât cea mai viabilă soluție rămâne păpușeria comercială. Fundația „Jim Henson” sprijină în mod regulat noi producții, dar rămâne și singura sursă consistentă de finanțare.

Toate domeniile de mai sus ale teatrului de pă-

puși american, în ciuda abordărilor, convingerilor, esteticii și opțiunilor tehnice specifice, continuă să se suprapună și să se alimenteze reciproc.

Traducere din limba engleză
de **Elizabeth WIGGINS**

Eveniment stradal, împotriva
războiului nuclear, marca Bread
and Puppet Theater (New York,
iunie 1982)
foto AP



* **John Bell** este profesor universitar, păpușar și istoric al teatrului de păpuși. Începuturile sale sunt strâns legate de trupa Bread and Puppet și estetica propusă de Peter Schumann în anii '70. Este membru fondator al companiei Great Small Works din Brooklyn și autor a numeroase articole de specialitate și cărți precum *American Puppet Modernism* și coeditor al *Routledge Companion to Puppetry and Material Performance*. Profesorul John Bell este directorul Institutului Ballard și al Muzeului de păpuși din cadrul Universității din Connecticut.